

ПЕРУНОВА О. М.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри міжнародної економіки
(Харківський національний автомобільно-
дорожній університет)

УДК 347.965.43

ЗНАЧЕННЯ ФІКСАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА ТЕХНІЧНИМИ ЗАСОБАМИ

У статті проведений аналіз поняття «процесуальне документування». Визначено, що процесуальне документування є особливою, загальною категорією і невідривно пов'язане з процесуальною формою цивільного судочинства. Фіксація цивільного процесу є обов'язковою під час документального оформлення процесуальних актів-документів. Фіксування цивільного судочинства технічними засобами сприяє розвитку новітніх технологій у галузі судоустрою і підвищує якість правосуддя. Інформаційні технології в галузі фіксації судового процесу у подальшому викличуть теоретичні зміни у понятті «процесуальна форма цивільного судочинства», а можливо, і змінять її зміст.

Ключові слова: процесуальні акти-документи, цивільний процес, технічне забезпечення, суд, судові засідання, документування, фіксація.

В статті проведён анализ понятия «процессуальное документирование». Обозначено, что процессуальное документирование является особенной, общей категорией, которая неотрывно связана с процессуальной формой гражданского судопроизводства. Фиксация гражданского процесса является обязательной при документальном оформлении процессуальных актов-документов. Фиксирование гражданского судопроизводства техническими способами способствует развитию новых технологий в области судостроительства и повышает качество правосудия. Информационные технологии в области фиксации судебного процесса в будущем вызовут теоретические изменения в понятии «процессуальная форма гражданского судопроизводства», а возможно, и изменят её содержание.

Ключевые слова: процессуальные акты-документы, гражданский процесс, техническое обеспечение, суд, судебное заседание, документирование, фиксация.

The article analyzes the concept of procedural documentation. It is indicated that procedural documentation is a special, general category, and which is inextricably linked to the procedural form of civil proceedings. Fixation of civil process is obligatory at documentary registration of procedural acts-documents. Fixing civil legal proceedings in technical ways, contributes to the development of new technologies in the field of judicial organization and improves the quality of justice. Information technology in the field of fixing the trial, in the future, will cause theoretical changes in the concept of the procedural form of civil proceedings, and possibly change its content.

Key words: procedural acts-documents, civil process, technical support, court, court session, documentation, fixation.

Вступ. Завданнями цивільного судочинства є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ із метою захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави [1, с. 127].

Кожна особа має право в порядку, встановленому цивільно-процесуальним законодавством, звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів.

У порядку цивільного судочинства суди розглядають справи про захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, що виникають із цивільних, житлових, земельних, сімейних, трудових відносин, а також з інших правовідносин, крім випадків, коли такі справи розглядаються за правилами іншого судочинства.

Безперечно, важко уявити процесуальну поведінку суду та інших учасників процесу без дотримання певної послідовності, яка зазначена нормами ЦПК України.

Цивільне судочинство здійснюється шляхом встановлення процесуального порядку вчинення судом та іншими учасниками процесу процесуальних дій у процесі розгляду і вирішення цивільної справи, а також фіксацією та оформленням таких дій спеціальними засобами.



Судові процесуальні документи є документальною основою судочинства, фактичним матеріалом, який відображає перебіг процесуальних подій, розвиток судового провадження по суті [2, с. 114].

Розвиток інформаційного суспільства пропонує інший варіант правосуддя – електронний. Одним із напрямів інформатизації судів є використання комп'ютерних систем фіксації судового процесу.

Технічний комплекс фіксування ходу судового процесу – це сукупність апаратно-програмних засобів, приладів і відповідних інструкцій, що забезпечують належне фіксування, зберігання, копіювання (дублювання) та використання інформації, яка відображає хід судового засідання (судового процесу) [3, с. 121].

Постановка завдання. Мета статті – проаналізувати переваги та недоліки фіксування цивільного судочинства технічними засобами. Варто з'ясувати, чи можуть існувати технічні засоби фіксації судового процесу без певних класичних вимог до самого процесуального акта-документа та з'ясувати значення застосування фіксації цивільного судочинства технічними засобами.

Результати дослідження. Документування є багатоаспектним, структурно розведеним, воно стосується різних сторін самого документа і комунікаційної діяльності – явищ, не менш складних і багатогранних. Із цієї причини сам термін важко подається тлумаченню, тим паче чіткому поняттю, оскільки значення кожного документа та його зміст несе в собі різну форму інформації, і сам процес фіксації кожного з документів, зокрема в юридичних науках, є різним.

Як зазначає Н.Н. Кушніренко, документування – це утворення документа з використанням різних методів, способів і засобів фіксування інформації на матеріальному носіїві [4, с. 67].

На наш погляд, це загальне поняття документування, яке не дає спеціальної характеристики процесуального документування у цивільному судочинстві. У науці цивільного процесу вважаємо доцільним використати поняття «процесуальне документування», під яким варто розуміти здійснюваний судом, учасниками судового процесу, заснований на нормах цивільного-процесуального права комплекс взаємозалежних дій і рішень, спрямованих на достовірне відображення у цивільно-процесуальних актах порядку і результатів як окремих процесуальних дій і рішень, так і усього ходу і результатів вирішення цивільної справи.

Таким чином, поняття «процесуальне документування» дає змогу розглядати його (документування) як особливу, загальну категорію, яка націлена на законне й обґрунтоване вирішення справи і невідривно пов'язана з процесуальною формою цивільного судочинства.

Так, О.Б. Олійник у своїй праці зазначає, що документ має відповідати конкретним вимогам: видається повноважним органом або особою відповідно до їхньої компетенції; не має суперечити чинному законодавству і директивним указівкам керівних органів; бути достовірним і відповідати завданням конкретного керівництва, тобто базуватися на фактах і містити конкретні пропозиції або вказівки; відповідати своєму призначенню й укладатися за встановленою формою; має бути бездоганно відредагований і оформлений [2, с. 7].

Це так, але у цивільному судочинстві документ, перш за все, являє собою процесуальний акт-документ, який оформлений певним чином, за кожною стадією цивільного процесу, він характеризується специфічним змістом, колом суб'єктів процесуальної діяльності, особливим процесуальним оформленням, яке є закріпленням у законодавстві відповідно до свого історичного розвитку і мети, відображається у процесуальній формі і змісті кожного з процесуальних актів-документів.

На сучасному етапі розвитку цивільного діловодства, процесуальна форма та зміст оформлення процесуальних актів-документів здійснюється за допомогою технічних засобів, прийомів.

Відповідно до п. 7 ч. 3 ст. 129 Конституції України, п.п. 10, 11 ст. 6 та ст. 197 Цивільного процесуального кодексу України, ст. 41 Кодексу адміністративного судочинства України, ст. 4 Господарського процесуального кодексу України, п. 4 ст. 9, п. 14 ст. 126 Закону України «Про судоустрій в Україні», реалізація принципу гласності судочинства забезпечується за допомогою повного фіксування судового процесу технічними засобами.

Згідно зі ст. 129 Конституції України та ст. 6 ЦПК України, фіксування судового процесу технічними засобами є однією з гарантій гласності судового процесу.

Гласність правосуддя забезпечує його виховні та профілактичні функції, сприяє зниженню суб'єктивізму суддів і дає всім бажаючим змогу переконатися в дотриманні встановлених цивільним процесуальним законодавством правових процедур розгляду цивільної справи [5, с. 45].

Отже, фіксування судового процесу у процесуально-правовому аспекті означає відбиття, закріплення юридично значущих дій суду, інших учасників судового процесу у відповідних процесуально-документальних формах із метою забезпечення їх вірогідності з точки зору об'єктивності засобів фіксації судового процесу та визначення процесуальних наслідків цих дій під час розгляду справи по суті на різних стадіях судового процесу.

Таким чином, фіксація цивільного процесу є обов'язковою під час документального оформлення процесуальних актів-документів, які фіксують процесуальні дії суду, сторін та інших учасників судового процесу, а також обставини, юридичні факти під час розгляду цивільної справи.



Сучасний етап розвитку документування суду вимагає єдності між процесуальною формою акта-документа в його класичному письмовому прояві та фіксуванні цього ж акта-документа технічними засобами, які мають певні переваги.

На наш погляд, фіксування цивільного процесу технічними засобами має певну перевагу перед класичним письмовим оформленням актів-документів, а саме:

– завдяки технічним засобам фіксації підлягають усі факти процесуальної поведінки суду та учасників процесу, навіть та інформація, яка не має процесуального значення;

– фіксація судового засідання запобігає з боку учасників судового процесу тим чи іншим перекручуванням ходу судового засідання або фальсифікації, що не виключається під час протокольної фіксації судового засідання та підвищує певною мірою довіру до суду;

– під час перегляду цивільної справи у вищестоящому суді технічний запис процесу виступає як доказ для розгляду справи і є для вищестоящого суду тою якістю, достовірністю та повнотою під час вивчення та перегляду цієї справи;

– фіксація судового засідання сприяє скорішому наданню фізичним та юридичним особам інформації про стан розгляду справи, в яких вони беруть участь.

Варто зазначити, що якість бездоганного фіксування цивільного процесу потребує досконалого програмного і технічного забезпечення у всіх сучасних судах. Засоби фіксування судового засідання мають відповідати надійності та простоті використання персоналом суду і забезпечувати легітимність звукозапису.

Так, відповідно до ч. 2 ст. 197 ЦПК України, технічне фіксування судового засідання здійснює секретар або за розпорядженням головуючого інший працівник апарату суду (в будь-якому разі це мають бути працівники, які пройшли відповідне навчання). Одночасно з проведенням фіксування технічними засобами секретарем судового засідання ведеться журнал судового засідання відповідного технічного зразка.

Таким чином, сьогодення фіксації цивільного судочинства пропонує використовувати як класичну форму оформлення процесуальних актів-документів, так і нову – технічну фіксацію судового процесу.

Отже, всі якості класичного документування цивільних процесуальних актів-документів, а саме достовірність і об'єктивність, точність, якість повноти інформації, лаконічність і доступність мають злитися з технічним засобом фіксування цивільного судочинства, і одне не має суперечити іншому.

Безперечно, сучасне фіксування судового процесу, та й майбутня автоматизація судових справ, вимагає від працівників судової системи, учасників судового процесу, самого суду певної підготовки і класифікації, невелика неточність, недотримання в викладенні інформації, юридичних фактів, доказів призведе до скасування судового рішення чи його перегляду.

Тому велике значення нині має модернізація української інформаційно-комунікаційної системи судів за напрямом введення повноцінної моделі електронного суду, з певними кваліфікованими спеціалістами з обслуговування цієї судової системи.

Запровадження електронного суду є результатом фактичного використання новітніх технологій та їх законодавчого закріплення в галузі судочинства [6, с. 58].

Серед її ключових особливостей варто виділити:

– електронне заповнення позовних документів;

– консультація в електронній формі стосовно інформації та документів, що використовуються в процесі судочинства;

– проведення судових засідань в електронній формі;

– електронні запити та надання електронних копій;

– можливість використання електронної адреси, на яку користувачі системи можуть отримувати інформацію з канцелярії суду або від юристів [7, с. 105].

Висновки. Отже, процесуальна форма і зміст цивільного судочинства нині будується і залежить від значної кількості усних, письмових актів-документів, оформлених технічним способом. Оформлення і фіксування судового цивільного процесу означає відбиття, закріплення юридично значущих дій суду, учасників судового розгляду на різних стадіях цивільного процесу у відповідних процесуально-документальних формах із притаманним лише їм специфічним змістам.

Варто зазначити, що значна кількість документів, зокрема інформаційних, не має фіксованої процесуальної форми і змісту. Вважаємо, що цей недолік у подальшому буде виправлений на законодавчому рівні.

Таким чином, фіксування цивільного судочинства технічними засобами, безумовно, сприяє розвитку новітніх технологій у галузі судоустрою і підвищує якість правосуддя. Ці переваги є, і вони гарантують доступ до правосуддя, швидкість розгляду справ судами, мають сприяти підвищенню яко-



сті судових рішень, участі та контролю сторін за розглядом справи та економії судових витрат, посилити змагальність та публічність судових процесів. Все це можливо, але за умови правової, технічної освіти населення та певних спеціалістів з обслуговування цієї інформаційної судової системи, і не лише в залі судового засідання, а і за її межами.

Впевнені, що інформаційні технології, використання їх в суді будуть тим фундаментом, що викличуть теоретичні зміни у понятті «процесуальна форма цивільного судового процесу», а можливо, і змінять його зміст.

Список використаних джерел:

1. Організація роботи суду: навч. посіб. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / [І.Є. Марочкін, Л.М. Москвич, О.М. Овчаренко та ін.]; за заг. ред. І.Є. Марочкіна. – Х.: Право, 2012. – 256 с.
2. Олійник О.Б. Судова документація: [Навч. посібник] / О.Б. Олійник. – К.: Алерта, 2007. – 282 с.
3. Правова інформація та комп'ютерні технології в юридичній діяльності: [навч. посіб.] / [В.Г. Іванов, С.М. Іванов, В.В. Карасюк та ін.]; за заг. ред. В.Г. Іванова. – 4-те вид., змін. і доп. – Х.: Право, 2014. – 240 с.
4. Кушнарєнко Н.Н. Документоведение: учебник / Н.Н. Кушнеренко. – 8-е изд. – К.: Знание, 2008. – 459 с.
5. Васильєв С.В. Цивільний процес. [Навчальний посібник] / С.В. Васильєв. – Х.: Еспада, 2014. – 416 с.
6. Барікова А.А. Електронна держава: нова ефективність урядування [монографія] / А.А. Барікова. – Київ: Юрінком Інтер, 2016. – 224 с.
7. Кушакова-Костицька Н.В. Електронне правосуддя: українські реалії та зарубіжний досвід / Н.В. Кушакова-Костицька // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 2(4). – С. 5–15.

ТРУФАН С. О.,

магістр

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

КАРПЕНКО Р. В.,

викладач кафедри

цивільно-правових дисциплін

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

УДК 347.68

ЗАПОВІТ ПОДРУЖЖЯ: ПРАВОВА ПРИРОДА ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ

У статті проаналізований новий для українського цивільного законодавства інститут спадкового права – заповіт подружжя. Визначені його юридична природа і прогалини в нормативно-правовому регулюванні. Зосереджено увагу на питаннях, з якими стикаються нотаріуси під час посвідчення заповіту подружжя і забезпечення реалізації та захисту прав того з подружжя, хто пережив іншого, і спадкоємців. Обґрунтовано доцільність подальшого дослідження інституту спільного заповіту для визначення ефективності його застосування та напрямів удосконалення.

Ключові слова: *спадкове право, спадкоємці, заповіт подружжя, спадщина, заповідачі, односторонній правочин, спільна сумісна власність подружжя.*

В статье проанализирован новый для украинского гражданского законодательства институт наследственного права – завещание супругов. Определены его юридическая природа и пробелы в нормативно-правовом регулировании. Сосредоточено внимание на во-

